

Juridiska fakultetsstyrelsen
Catarina Carlsson, bibliotekschef
Christoffer Wong, universitetslektor

Remiss: Föreskrifter om kompletterande tillgänglighetskrav för tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker

MTM-H 2025/103

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerat förslag, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av bibliotekschef Catarina Carlsson och universitetslektor Christoffer Wong.

Myndigheten för tillgängliga mediers föreskrifter

Enligt 34 § förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet får Post- och telestyrelsen meddela föreskrifter om verkställigheten av lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet och förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet.

Juridiska fakultetsstyrelsen anser inte att Myndigheten för tillgängliga medier har förklarat om bestämmelserna i myndighetsföreskrifterna är att betraktas som verkställighetsföreskrifter, i vilket fall bör dessa antas i stället av Post- och telestyrelsen. MTM:s förslag kan emellertid även ses som en annan typ av bestämmelse som inte är verkställighetsföreskrifter, och som endast kompletterar *förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet*.

MTM har inte förklarat varför de föreslagna föreskrifterna inte har överskridit det reglerade området enligt förordningen – särskilt med beaktande av att ordet ”dessutom” använts närmast före de efterföljande krav, som ställs i punktform för e-böcker m.m.

Konsekvensutredningen

Juridiska fakultetsstyrelsen har med intresse tagit del av MTM:s konsekvensutredning och delar flera av de förhoppningar så väl som farhågor som beskrivs.

Fakultetsstyrelsen instämmer i bedömningen att de föreslagna föreskrifterna, som genomför en del av tillgänglighetsdirektivet, är ett viktigt steg mot universell utformning och likvärdig läsning till gagn för individer med funktionsbegränsningar.

Fakultetsstyrelsen anser vidare att regleringen kan komma att innebära stora förändringar och att det inför implementeringen råder betydande osäkerhet kring frågor som tillgång och verkan för den enskilde, innebörden för biblioteken och MTM:s framtida roll. Styrelsen känner oro för vilka konsekvenser regleringen medför.

Den enskilde

Fakultetsstyrelsen delar uppfattningen att genomförandet av tillgänglighetsdirektivet kan medföra att personer inklusive studenter hamnar i en situation där det blir svårare och mer kostsamt att hitta tillgängliga e-böcker. Detta när personerna hänvisas till den kommersiella marknaden.

De som är i behov av tillgänglighetsanpassade e-böcker är en grupp som ofta har flera och individuella behov och det är viktigt att den enskildes behov beaktas. För de som har särskilt stora behov av tillgänglighetsanpassning kommer de kommersiella utgåvorna sannolikt inte att vara tillräckligt specialanpassade.

Bibliotek vid högskolor och universitet

Det är otydligt vilken inverkan den nya lagstiftningen kommer att ha på verksamheterna på biblioteken vid högskolor och universitet.

Bibliotekens möjlighet att erbjuda studenter tillgång till tillgänglighetsanpassade e-böcker utgivna i Sverige bedömer fakultetsstyrelsen som oviss.

Om MTM i lägre grad producerar och distribuera tillgänglig litteratur till studenter framöver kan bibliotekens uppgift att tillhandahålla information till alla studenter komma att bli mer komplicerad och kostsam samt ställa större krav på specialkompetens och resurser. I värsta fall kan uppgiften att tillhandahålla information till alla studenter bli svår att genomföra och den enskilde studenten kan komma att hänvisas till att själv bekosta all sin litteratur. Biblioteken kan i den situationen inte erbjuda studenter litteratur på ett likvärdigt sätt.

Biblioteken har i nuläget och i regel inte de ekonomiska och kompetensmässiga resurser som skulle krävas och det ges generellt inte heller möjlighet för högskole- och universitetsbiblioteken att köpa nationellt utgivna e-böcker för flera användare. Det är välkänt att det för biblioteken är näst intill omöjligt att erbjuda nationellt utgivna e-böcker i sina system på samma sätt som biblioteken kan köpa och ge access till utländska e-böcker.

Som en konsekvens av den nya regleringen kan högskole- och universitetsbiblioteken också komma att behöva lägga mer resurser på att förmedla tillgänglig litteratur, bland annat genom att vägleda studenter med tillgänglighetsbehov att hitta och läsa litteratur i ett flertal olika tjänster i stället för i MTM:s katalog.

Det är viktigt att lärosätena och bibliotek vid högskolor och universitet får fortsatt själva avgöra om de ska köpa en viss produkt.

Det är också viktigt att i sammanhanget uppmärksamma att studenter inte enbart behöver obligatorisk kurslitteratur till sina studier. För att lösa självständiga uppgifter som seminarieuppgifter, att skriva

uppsatser och genomföra opponeringar, behövs en mängd källor, äldre och nya.

Styrelsen vill poängtera vikten av att biblioteken vid högskolor och universitet har beslutanderätt, ett långsiktigt perspektiv och enkel tillgång till e-böcker. Kortvariga prenumerationer och enskilda inloggningar, om de skulle erbjudas biblioteken, är synnerligen besvärliga för ett bibliotek. Biblioteken har ansvar för att tillhandahålla litteratur nu och för framtida utbildning och forskning, och därmed för att möta behov i stunden och samtidigt bygga samlingar. Vilket i de flesta fall innebär att köpa böcker och e-bokslicenser inte prenumerera.

Det stora antalet studenter samt hur de nuvarande tekniska lösningarna är utformade gör det även administrativt mycket komplicerat för ett bibliotek att hantera prenumerationer med enskilda inloggningar.

Att hitta nya sätt att möta behoven av tillgänglighetsanpassade e-böcker griper in även i flera andra aktuella frågor om tillgång och bevarande av litteratur.

Myndigheten för tillgängliga media

Fakultetsstyrelsen anser att MTM har en fortsatt stor och viktig roll att fylla. Det är av stor vikt att MTM fortsätter att underhålla och kvalitetssäkra sin katalog, producera tillgänglighetsanpassad litteratur till åtminstone de studenter som har behov av högre grad av specialanpassningar samt att myndigheten utifrån förslag av äldre utgåvor av tryckta böcker producerar tillgänglighetsanpassad litteratur vid behov till studenter.

Det är också önskvärt att Legimus länkar till resurser som i framtiden ligger utanför den egna databasen och är kommersiella. Det förenklar för användaren med så få ingångar som möjligt.

Fakultetsstyrelsen ställer sig allmänt positiv till en som i konsekvensutredningen benämns framtida nationell digital bibliotekstjänst för tillgänglig litteratur, ett slags samordnat nationellt system för att förmedla litteratur i ett tillgängligt format. Styrelsen kan

dock inte ge synpunkter på en sådan tjänst utan att förstå hur den ska hantera licenser, lån, långsiktig access etc.

Enligt delegation

Catarina Carlsson

Christoffer Wong